

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-6900/2020. számú ügyben

értelmi fogyatékosok ápoló-gondozó otthonában történt látogatás a
COVID-19 helyzettel összefüggésben

*Előadó: dr. Borza Beáta
dr. Kiss Bernadett*

Érintett szerv: Debreceni Szociális Szolgáltató Központ Szerep-Hosszúhát
Értelmi Fogyatékosok Ápoló-Gondozó Otthona

2020.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-6900/2020. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti hivatalból indított eljárási jogosultságomat. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására *vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.* Az Ajbt. a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére is kötelez, valamint kiemelt feladatomként nevesíti a gyermekek és a fogyatékosok jogainak védelmét.¹

A COVID-19 járvány az egész világnak, így hazánknak is nagy kihívást jelent. Minderre tekintettel a világjárvány első (2020 március-június) és jelenlegi második hullámában egyaránt kiemelt feladatomnak tekintetem a bentlakásos intézményekben (gyermekotthonokban, idősek otthonában, fogyatékosokat ellátó intézményekben) élők napi tevékenységének monitorozását. Mindezek érdekében a Debreceni Szociális Szolgáltató Központ (DSZSZK) Szerep-Hosszúhátú Értelmi Fogyatékosok Ápoló-Gondozó Otthonába (a továbbiakban: Otthon) 2020. május 6-án személyesen tettem látogatást.

A látogatás a veszélyhelyzetből fakadó felkészülés biztosítása, valamint a gondozott személyek, a szakdolgozók és a látogatást végzők tagjainak a vírusfertőzéssel szembeni védelme érdekében előre bejelentett módon történt. A látogatás alatt a résztvevők maszkot, védőkesztyűt, és a teljes testet befedő egyszer használatos overal viseltek, a megbeszélések jelentős részét a szabadban folytatták.

A COVID járványhelyzet, illetve a megelőzésnek az ellátott fogyatékos személyekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés az intézmény vezetősége által elmondottakat, továbbá az Otthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza. Figyelemmel arra, hogy a fogyatékos személyek jogainak a bentlakásos intézményekben való érvényesülését hivatali elődeim is folyamatosan monitorozták elengedhetetlennek tartottam a jelen látogatásom során a szakemberek által jelzett és észlelt problémák rögzítését is.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A fogyatékosokkal élők kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- *A testi és lelki egészséghez való jog:* „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés].
- *Az emberi méltósághoz való jog* [Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2)-(5) bekezdés „A törvény előtt mindenki egyenlő.

---

¹ Lásd Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pont, és 1. § (3) bekezdés

Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

Az alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.)
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.)
- A fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény és az ahhoz kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény;
- A fogyatékos személyek jogairól és a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.)
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.)
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM r.)

A megállapított tényállás

A biztost és munkatársait a Debreceni Szociális Szolgáltató Központ (DSZSZK) Szerep-Hosszúhátú Értelmi Fogyatékosok Ápoló-Gondozó Otthonának intézményvezetője és a telephely vezető fogadta, akik bemutatták az intézményben folyó munkát, illetve beszámoltak a járványügyi intézkedésekről.

Az Otthonról

Az intézmény közúton nehezen megközelíthető, de az épületei zöld környezetben találhatóak. Az elhelyezkedése szempontjából ugyanakkor nem kedvező, hogy a lakóépületekkel szemközt található állattenyésztő üzem felől érzékelhető zaj és szaghatások az Otthon területén is érezhetőek.

Látogatásom során munkatársaimmal a kastélyépületet, valamint az étkező épületét tekintettem meg. Az épületek külsőleg leromlott állapotúak, felújításukra évek óta nem került sor tekintettel a folyamatban lévő intézményi férőhelykiváltás (kitagolás) folyamatára. Az intézményvezető beszámolója szerint a kitagolási program jelenleg a bútorok beszerzésének fázisában tart, és nehézséget jelent, hogy a környező településeken a támogatott lakhatás fogadtatása helyenként heves tiltakozásba ütközik. Az intézményvezető arról is tájékoztatott, hogy a támogatott lakhatás kialakítását – a helyi közösségi életbe való beilleszkedés érdekében – tájékoztató programok szervezésével segíteni lehetne, amely a későbbiekben az intézmény dolgozói és lakói mindennapjait is megkönnyítené.

Az Otthon épületegyütteséhez tartozó udvara gondozott, a kerítések rendbetétele azonban az intézményvezető elmondása szerint hosszabb ideje húzódik. A kastély épülete 72 ellátottnak ad otthont, róluk 18 gondozó gondoskodik váltott műszakban (nappal 4, éjjel 2 fő). A lakók átlagéletkora 55-58 év, 5 személy kivételével valamennyien gondnokság alatt állnak.

A kastély épületben 11-13 ágyas, kis alapterületű szobákban élnek az ellátottak. Az emeleten közel 70 főre két rossz állapotú vizesblokkban összesen négy WC jut, egy részük nem akadálymentes.

Az intézmény konyhája 200 főre biztosít mindennap meleg ebédet és heti 3-4 alkalommal a vacsora is meleg étel. Szükség szerint a dietetikus által folyamatosan kontrollált étkeztetés is biztosított.

Az intézményt a jelenlegi vezetés súlyos adóssággal vette át, mely több, mint 150 millió Forint értékű. Az adósság mértéke számos fejlesztést, beruházást, illetve az ellátottak és a dolgozók körülményeit javító intézkedést nem tesz lehetővé. A kastély épülete az MNV Zrt. tulajdonában áll, az intézmény használói jogosultsággal bír. Az intézmény a vonatkozó törvényi előírásoknak ezen adottságai folytán, önhibáján kívül nem felelhet meg, ezért a működési engedélye határozott idejű.

Fejlesztés

A lakók fejlesztését mentálhigiénés munkatársak végzik. Az intézményben dolgozó szakemberek fluktuációja érzékelhető probléma, az üres álláshelyek feltöltése azonban folyamatos.

A lakók foglalkoztatása és fejlesztő felkészítő foglalkoztatása megoldott, 14 fő házkörűli munkákban vesz részt, és ezzel segíti az intézmény működését. A foglalkoztatásban kézműves tevékenységre van lehetőség, melyet terápiás munka egészít ki.

Járványügyi intézkedések

Az otthon felkészült az esetleges megbetegedések kezelésére. Vezetői utasításra korszerű pandémiás és izolációs tervek készültek az otthonban, valamint ún. pandémiás csoport került felállításra. A járványra való felkészülés folyamatos volt, a személyes védőfelszerelések közül gumikesztyűk beszerzése megtörtént, a szájmazskokat az intézmény dolgozói és egyes ellátottak maguk varrták. A szájmazskok készítése a gyorsabb elhasználódás miatt folyamatos volt. Az intézmény számára jelentős kiadást jelentett a fertőtlenítő- és tisztítószeres beszerzése. A lakók és dolgozók testhőmérséklet mérése napi rendszerességgel, legalább két alkalommal történt.

Az intézményvezető arra is felhívta a figyelmemet, hogy az ellátottak az egészségügyi állapotukból adódóan nehezen értik a kialakult járvány helyzetet, de tájékoztatásuk – és megnyugtatótatásuk – ezzel együtt elsődleges fontosságú, ugyanakkor jelentős kihívást jelent az otthon munkatársai számára. A könnyen érthető tájékoztatáshoz az intézmény segítséget kapott civil szervezetektől, (pl. az ÉFOÉSZ debreceni szervezetétől) és ennek segítségével az intézmény dolgozói igyekeznek az ellátottakat adekvát módon informálni, így pl. könnyen érthető tájékoztatók kerültek kihelyezésre az épületben.

Kapcsolattartás

A COVID-19 elleni védekezés keretében látogatási tilalmat rendeltek el az otthonban, és a kijárási tilalom a lakók számára. A kijárási tilalom következtében az ellátottak vásárlási lehetősége jelentős mértékben korlátozott. Az ellátottak családtagjaikkal való kapcsolattartása vonatkozásában megállapítottam, hogy webkamerával ellátott számítógéppel az intézmény nem rendelkezett a látogatásom időpontjában, azonban az ehhez szükséges rendszer kiépítés alatt állt. Az ellátottak csomagokat kaphattak a hozzátartozóiktól, azok tartalmához megfelelő fertőtlenítést követően juthattak hozzá.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a fogyatékos személyek jogainak védelmére.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az alapvető jogok biztosa következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel azt mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, a XV. cikk (5) bekezdésében, a XVI. cikk (1) bekezdésében, XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány a 67. § (1) bekezdésének, 70/A §-ának, 70/D. § (1)-(2) bekezdésének valamint 70/F § (1) (2) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény

szövege, mely a korábbi alkotmánybíróági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybíróági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az emberi méltósághoz való jog.

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.² A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, ésszerűtlen különbséget tenni.³

2. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékosokkal élők védelme. *Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.*

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nem csak az alapjogokra kiterjedő – vagy, ahogy az Alkotmánybíróság gyakran nevezte: a “jogegyenlőség” – követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybíróági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott.

Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg.

Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha

² Lásd: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

³ Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila (szerk.): i. m. 269. o., Sári János: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2004. 94. o. és Drinóczi Tímea (szerk.): i. m. 58. o.

a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az egyenlő bánásmóddal és az esélyegyenlőséggel összefüggésben érdemes arra is utalni, hogy az alapvető jogok biztosa számára az Ajbt. immár fontos célként fogalmazza meg a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz* tartozó személyek jogainak fokozott védelmét, ugyanakkor eddig az országgyűlési biztosok – külön törvényi felhívás nélkül is – kiemelt figyelmet fordítottak az ebbe a csoportba tartozók alapvető jogainak a védelmére.

A töretlen ombudsmani gyakorlat alapján nyilvánvalóan e személyi körbe tartoznak a *hajléktalanok, a fogyatékossgal élő személyek, az idősek, a betegek*, ezen belül pedig kiemelten a *pszichiátriai betegek, a fogvatartottak*, továbbá ide sorolhatóak a 18 év alatti gyermekek, sőt a 18 év feletti *fiatal felnőttek* is.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben. Másfelől esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális, rászorultakat segítő szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem vagy nem megfelelően látja el. Legyen szó ugyanakkor indokolatlan közhatalmi beavatkozásról, vagy éppen állami feladat, kötelezettség elmulasztásáról, az érintettek jog-, illetve érdekérvényesítő képessége minimális.

3. Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államcél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkori teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet. Az 56/1995. (IX. 15.) AB határozat szerint a testi és lelki egészséghez való jogként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az alkotmánybírósági gyakorlat szerint a testi és lelki egészséghez való jog tehát önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, állami – intézményrendszert fenntartó, működtető – kötelezettségként fogalmazódik meg, amely magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg.

III. Az ügy érdemében

Az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékossg kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékossgukból fakadó terheik csökkenthetőek.*⁴

A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és *figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek.* A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért *meg kell teremteni azokat*

---

⁴ Fot. 2. § (1) bekezdés

*a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.*⁵ Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkori lehetőségeivel összhangban.⁶

Amint azt a CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát*; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek teljes mértékben élvezhessék *e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt*, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossgal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni*;

b) a fogyatékossgal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.*

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékossgának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához. A fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó, 50 főnél nagyobb férőhelyszámú szociális intézmények kiváltására a következők szerint kerül sor: 2013. december 31-éig legalább 1500 fő fogyatékos és pszichiátriai beteg személynek ellátást nyújtó intézményi férőhely kiváltásához az európai uniós társfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok nyújtanak támogatást; az ekképpen kiváltásra nem kerülő intézményi férőhelyek kiváltására a Kormány által meghatározott rendben kerül sor. A kiváltást a CRPD 19. cikkében meghatározottak figyelembevételével kell végrehajtani.

A Fot. fenti szakaszához fűzött indokolás értelmében Magyarország 2007-ben fogadta el a CRPD-t, *amelynek 19. cikke új alapokra helyezi a fogyatékos személyek önálló életviteléről, illetve lakóhelyének megválasztásáról való gondolkodást. Ennek alapján a fogyatékos személyek esetében is az olcsóbb családban maradási, illetve az önálló lakásban vagy lakóotthonban élést, illetve az ezeket elősegítő közösségi alapú szolgáltatásokat (szociális alapszolgáltatások) kell előnyben részesíteni a drágább, tömegmértékű bentlakásos intézményi ellátással (szociális szakellátással) szemben.*

Az erről szóló kormányzati stratégia alapján folytatni szükséges tehát a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltását, hangsúlyt fektetve a kiváltással érintett személyek és intézmények felkészítésére, tájékoztatására, támogatására, egyebek mellett a kiváltást támogató mentorhálózat bővítése útján. Ezzel párhuzamosan fontos fejlesztési irány a támogatott lakhatás elterjesztését szolgáló fejlesztések indítása, a kapcsolódó jó gyakorlatok felhasználásával, tapasztalati szakértők bevonásával.

1. Védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása, elkülönítés lehetősége

A vezetőtől kapott tájékoztatás szerint az Otthon munkatársai már a világjárvány-helyzet első hullámát megelőzően megfelelő tájékoztatást kaptak. A védekezéshez szükséges

---

⁵ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

⁶ Fot. 2. § (5) bekezdés

eszközöket, maszkokat, gumikesztyűket és a fertőtlenítőszerket időben beszerezték, az ehhez szükséges források az intézmény rendelkezésére álltak.

Összességében elmondható, hogy az Otthon a Covid-járványhelyzet megkívánta szükséges lépéseket megtette.

2. Az otthonban élő személyek ellátásával összefüggésben

Egészségügyi ellátás

Az intézmény szerződésben áll egy háziorvossal, aki heti egy alkalommal 2 óra rendelési időben látja el a lakókat. A fekvőbeteg ellátást a Berettyóújfalui Kórház látja el. A jelen helyzetben egy lakót szükségképpen fel kellett venni, aki a kórházból érkezett az intézménybe, öt két hét intézményi izolációt követően, tünetmentesen elhelyezték. Figyelemmel arra, hogy a debreceni Kenézy Kórház Pszichiátriai Osztályát átmenetileg kiürítették, további egy beteget az intézményben helyeztek el. A kórházból átvett ellátottak elhelyezése során fontos szempont volt, hogy az intézmény rendelkezik szakápolási engedéllyel.

Ápolás-gondozás

Az intézmény teljes körű ellátást nyújt, amelynek értelmében biztosítja a napi huszonnégy órás felügyeletet, az intézményi lehetőségekhez mérten komfortos lakhatást, valamint a folyamatos fűtés- és melegvíz-szolgáltatást, világítást, a napi rendszeres étkeztetést, melyből legalább egy alkalommal meleg étel, de orvosi javaslatra, az orvos előírásainak megfelelő étkezési lehetőséget is kínálnak, amennyiben azt az ellátást igénybe vevő egészségi állapota indokolja.

Az otthon a lakók számára szükség esetén megszervezi a ruházattal, illetve textíliával való ellátást. Az otthonban élők számára a mindennapi gondozás részét képezi a mentálhigiénés ellátás, melynek keretében biztosítják – többek között a személyre szabott bánásmódot, a konfliktushelyzetek kialakulásának megelőzése érdekében az egyéni, csoportos megbeszéléseket, a szabadidő kulturált eltöltésének feltételeit, szükség szerinti terápiás foglalkozást, a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartásának feltételeit.

Kapcsolattartás

Az otthon a járványhelyzet és az intézmény infrastruktúrája által meghatározott keretek között megfelelően gondoskodott az ellátott személyek és hozzátartozóik kapcsolattartási jogának biztosításáról, az intézményben élők biztonsága érdekében hozott belépési korlátozásokat és higiéniai előírásokat az ellátottakkal megfelelően megismertették, az intézményvezető tájékoztatása szerint egyetlen hozzátartozó vagy gondnok, illetve ellátottjogi képviselő sem tett a fentiekkel összefüggésben panaszt.

Az Intézményben tett látogatás tapasztalatai és a rendelkezésre álló információk alapján elmondható, hogy az intézményi férőhelykiváltással egy olyan folyamat kezdődött el Magyarországon, amely az érintettek számára biztosan, továbbá számos jelenleg még intézményben élő fogyatékos személy számára *garantálhatja a jövőben emberi jogaiknak teljesebb gyakorlását, egy önállóbb életvitel alapján.* Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy az intézményi férőhelyek kiváltásának folyamata meglehetősen komplex, az ellátás folyamatos biztosítása mellett sok munkát, erőfeszítést és elsősorban szakmai elhivatottságot követelő feladat. Az Egyezmény rendelkezéseit tekintve azonban további és folyamatos intézkedések szükségesek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz való *hozzáférési lehetőséget*

biztosítsanak, beleértve azt a személyes segítséget, amely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.

Mindezekhez nélkülözhetetlen a fentiekben, a személyi feltételek és az intézményi férőhely-kiváltási folyamat folytatása vonatkozásában jelzett nehézségek átfogó és hosszú távú stratégia alapján való megoldása, amely kiterjed mind a fogyatékos, mind pedig az idős személyek ellátására.

A fogyatékos személyek tekintetében ilyen hosszú távú stratégiaként említendő a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló hosszú távú koncepció (2016-2036), amely az emberi jogi szemlélet alapján a szociális intézmények közösségi ellátásra való áttérését és a bentlakásos intézmények kiváltását támogatja a sokelemű szolgáltatási gyűrű kialakításával, a foglalkoztatás központba helyezésével, figyelemmel a közösségfejlesztésre és a helyi közösségek megerősítésére egyaránt.

Tekintettel a helyszíni látogatás tapasztalataira, valamint a COVID megelőzés szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatra, az Otthon működésével kapcsolatosan ombudsmani *intézkedést nem teszek, jelentésemet figyelemfelhívásnak szánom.*

Figyelemmel a látogatás rendkívüliségéből fakadó korlátozott lehetőségeimre, *javaslom* az intézmény vezetőjének, hogy fontolja meg a kapcsolattartás további formáinak az intézmény működésével összhangban levő módon történő, lehetőség szerinti bevezetését (például: elektronikus úton fotók küldése a családtagok számára, illetve a családtagok részéről; hangüzenetek rögzítése és küldése).

Budapest, 2020. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos